

I.

Moj prijatelj Jacinto rodi se u palači, sa stotinu devedeset milijuna reiša prihoda u oranicama, vinovoj lozi, plutu i masliniku.

U Alenteju, Estremaduri i obje Beire¹ guste živice što se leljahu brežuljcima i dolinama, visoki zidovi od postojana kamena, rječice i ceste omeđivahu polja ove stare poljodjelske obitelji koja još u doba kralja D. Dinisa² bijaše gomilala žito i sadila vinovu lozu. Njezino imanje i plemićka kurija u Tormesu, pokrajina Baixo Douro, prostirahu se preko čitave jedne gore. Između mjesta Tua i Tinhela, na razdaljini od pet dobrih milja, sva seljačka gospodarstva plaćahu joj danak. Njezini gusti borici crnjeli se od Arge do mora Æncore. No palača u kojoj se rodi Jacinto, i u kojoj oduvijek obitavaše, bijaše u Parizu, na Elizejskim poljanama br. 202.

Silazeći jednog poslijepodneva prolazom Trabuqueta, tik uza zid nekog povrtnjaka nadsvođenog golemim čokotom, njegov djed, onaj predebeli i prebogati Jacinto što su ga Lisabonci zvali »Don Galijun«, poskliznu se o koru naranče i pade na tarac. Kroz vrtna vratašca u taj tren izlažaše neki tamnoput, glatko obrijan muškarac, u debelom kaputu od zelene grube vune i visokim toreadorskim čizmama koji, šaleći se, podiže golemog Jacinta

¹ Imena portugalskih pokrajina

² Kralj D. Dinis vladao je Portugalom od 1279. do 1325.

kao da je kakvo perce, pokupivši mu čak i štap sa zlatnom drškom što se bijaše otkotrljao u smeće. Potom, zadržavši na Jacintu crne, dugim trepavicama obrasle oči, reče:

– O Jacinto, »Galijune«, što ćeš ti ovdje, u ovo doba, kotrljajuć se niz ovo kamenje?

Ošamućen i smeten, Jacinto prepozna kraljevića D. Miguela³.

Od tog poslijepodneva ljubljашe onog dobrog kraljevića ljubavljju kojom, usprkos tolikoj proždrljivosti i tolikoj pobožnosti, nikada ne bijaše ljubio svoj trbuh, ni svoga Boga! U salonu svog doma (u Pampulhi⁴), na damast objesi portret »spasitelja«, uresivši ga, poput kakve oltarne slike, palminim grančicama, a ispod položi štap što ga velikodušne kraljevske ruke bijahu podigle iz smeća. Dok je divljenja vrijedan, žuđeni kraljević jadovao u svom bečkom zatočeništvu, trbušasti je gospodar, drndajući se u svojoj žutoj kočiji, provodio vrijeme jureći od krčme Zé Maria u Belému⁵ do gostionice Plácido u Algibebesu čeznutljivo jecajući za *andélkom*, snujući povratak *andélka*. Blagoslovljenog dana, kada se lađa »Pérola«⁶ pojavila sa Spasiteljem u luci, okitio je Pampulhu, podigavši na Caneiru spomenik od kartona i jedrenine na kojem D. Miguel, sada S. Miguel⁷, u bjelini, s arkanđelskim zla-

³ D. Miguel jedan je od dvojice sinova portugalskog kralja D. Ivana VI. (1767–1826) koji je iz dugotrajnog građanskog rata (u kojem su pobijedili Miguelovi protivnici liberali) izašao kao poražen, zbog čega je bio prisiljen napustiti Portugal provevši ostatak života uglavnom u Beču.

⁴ Lisabonska ulica.

⁵ Lisabonska četvrt.

⁶ U prijevodu: »Biser«.

⁷ Igra riječi: D. Miguel (*Don Mihael*) sada je, dakle, postao S. Miguel (*sv. Mihael*).

tokrugom i krilima, sa svog alterskog konja⁸ probada Zmaja Liberalizma što se grčevito svija rigajući Ustavnu Povelju⁹. Tijekom rata s »onim drugim, sa slobodnim zidarom«¹⁰, u Santo Tirso i S. Gens slao bi kirijaše da kralju dostave šunke, kutije slatkiša, boce s vlastitim vinom iz Tarrafala ili kese od svilenih niti optočene dijelovima koje je sam sapunao kako bi njihovo zlato što više došlo do izražaja. Pa kad saznade da gosp. D. Miguel, s dvjema starim škrinjama svezanima o mulu, bijaše krenuo put Sinesa i konačnog izgnanstva, Jacinto »Galijun« ustrča se kućom, zatvori sve prozore, kao u dubokoj koroti, i bijesno uzviknu:

– Ni ja ne ostajem ovdje! Ni ja ne ostajem ovdje!

Ne, ne htjede ostati u izopačenoj zemlji iz koje, razvlašten i prognan, bijaše otišao onaj portugalski kralj što s ulice podizaše Jacintove! Ukrca se za Francusku on, žena mu, gospođa D. Angelina Fafes (iz toliko spominjane kuće Fafesovih od Avelã), sin, Cintinho, dječak bljeđahan i mekušan, prekriven izraslinama i prištevima, odgajateljica i sluga crnac.

Na obalama Kantabrije brod zađe u tako silovita mora da gospođa D. Angelina, raskuštrana, klečeći na madracu brodske postelje, obeća Ranjenom Isusu od Alcãntare zlatnu trnovu krunu s kapljama krvi od rubina iz Pega¹¹. U Baioni, kamo pristadoše, Cintinho dobi žuticu. Jedne nimalo blage noći, na putu za Orléans, osovina

⁸ Konj iz Altera, potomak čuvenog andaluzijskog konja, spada među najpoznatije iberske jahaće konjske pasmine.

⁹ Ustavna povelja (*Carta Constitucional*) jest portugalski ustav iz 1826. koji nosi potpis D. Miguelova brata, kralja Pedra IV.

¹⁰ Misli se na D. Miguelova brata Pedra.

¹¹ Grad u Burmi.

kočije u kojoj putovahu puče, pa buc masti gospodin, tankočutna gospoja iz kuće Avelã i dječak hodahu tri sata po prognaničkoj kiši i blatu sve do nekog sela gdje, pošto poput prosjaka bijahu pokucali o nijema vrata, spavahu na klupama krčme. U pariškom pak Hotelu svetih otaca pretrpješe silan strah zbog požara što izbi u konjušnici podno sobe »D. Galijuna«, pa dični boljar kotrljajući se u košulji niz stube, sve do dvorišta, nasadi nogu na krhotinu stakla. Tada ogorčeno podiže prema nebu kosmatu šaku pa zagrmje:

– Sto mu gromova! Ovo je ipak previše!

Još istog tjedna, ne birajući, od poljskog kneza što se poslije zauzeća Varšave bijaše zafratrio postavši kartuzijanac, Jacinto »Galijun« kupa onu palačicu na Elizejskim poljanama br. 202. Potom se učahuri podno teškoga zlata njezine štukature a između razgranatih joj svila, odmarajući se od tolikih uzrujanosti i uzbuđenja, živeći tromim životom ljubitelja dobre kuhinje i družeci se s nekoliko prijatelja – iseljenika kao i on (sudac prizivnog suda Nuno Velho, grof od Rabacene i drugi nižega dostojanstva), sve dok ne umrije od loše probave, od paklare što se skrasila u umaku od octa i ulja koji mu bijaše poslao namjesnik iz Montemora. Prijatelji pomisliše da će se gospođa D. Angelina Fafes vratiti u domovinu. No dobra se gospoja bojala putovanja, morã, kočija što pucaju po sredini. I nije se htjela odvojiti od svoga ispovjednika, ni od svoga liječnika jer oni su tako dobro razumjeli njezine skrupule i astmu.

– Što se mene tiče, ja ostajem ovdje na broju 202 – izjavila je – makar mi nedostaje ona dobra voda iz Alcolene... Kad poraste, neka odluči Cintinho.

I Cintinho je rastao. Bijaše to mladac tanji i bljeđi od svijeeće, dugih glatkih kosa, nosat, mučaljiv, skutren u crnu, veoma široku i mlohavu odjeću. Noću bi, ne mogavši spavati zbog kašlja i gušenja, u košulji, sa svjetiljkom u ruci bludio kućom br. 202. Sluge u kuhinji uvijek su ga zvale »Sjena«. Iz te njegove mučaljivosti i sjenovite neodlučnosti, nakon korote za taticom, iznikla je strast za tokarenjem drva koje bi mu se našlo na putu. Kasnije, zašavši u medeni cvijet dvadesetih godina, pojavio se u njemu drugi osjećaj – osjećaj žudnje i čuđenja što ga je pobudila kći suca prizivnog suda Velha – djevojče okruglasto poput grlice, odgojeno u nekom pariškom samostanu, i tako vješto da pocakljivaše, pozlaćivaše i popravljalaše satove, izrađujući istodobno i šešire od pusta. U jesen 1851. kad je s kestinja na Elizejskim poljanama već otpadalo lišće, Cintinho ispljunu krv. Liječnik, gladeći bradu i s ozbiljnom borom na golemu čelu, savjetova neka momak požuri u zaljev Juan ili na mlačne pješčanike Arcachona.

U svojoj sjenastoj tvrdoglavosti Cintinho se, međutim, ne htjede odvojiti od Teresinhe Velho, postavši, pariškim posredstvom, i sam njezina nijema, zakašnjela sjena. Poput sjene se i oženi, prošeeće nekoliko puta uokrug, pa ispljunuvši ostatak krvi uminu kao sjena.

Još od kolijevke, koju baka obasipaše komoračem i jantarom kako bi odagnala zlu sreću, Jacinto napredovaoše u sigurnosti, postojanosti i bujnosti bora što raste na pješčanim nanosima.

Nije imao ospice ni crijevne gliste. Prve književne spoznaje, tablica množenja i latinski uđoš u njega s lakoćom kakvom sunce prodire kroz prozorsko staklo. Kad

bi među drugovima u školskim dvorištima podigao svoj limeni mač, poprativši to zapovjedničkim povikom, odmah bi bio proglašen pobjednikom, kraljem kojem se ulizuje i ustupa voće za gablec. U dobi kad se čitaju Balzac i Musset nikad nije okusio nespokoj oćutljivosti, niti bi ga topli sutoni zadržali u samoći prozorskog okna gdje se obično trpi od bezlične i bezimene žudnje. Svi njegovi prijatelji (a bilo nas je troje, računajući i starog crnog slugu Grila) uvijek su prema njemu gajili čisto i pouzdano prijateljstvo. To prijateljstvo nikad nije bilo potaknuto udjelom u Jacintovoj raskoši ni obeshrabreno Jacintovom oćitom sebićnošću. Bez srca dovoljno snažnog da začne snažnu ljubav i zadovoljan ovom oslobađajućom nesposobnošću, od ljubavi je iskusio tek med – med što ga ljubav namjenjuje onima koji ga sabiru, na način pćela, površno, okretno, pjevajući. Źilav, bogat, ravnodušan prema ljudskoj državi i vladi, nikad nam nije pružio priliku da upoznamo neku drugu njegovu želju osim one da temeljito shvati Opće Ideje. U veselim godinama školovanja i međusobnih prepirki njegov je razum kružio najnepropusnijim filozofijama, poput jegulje što bliješti u čistoj vodi nekog spremnika. Jacintov istinski tankoćutni značaj, nikad nije bio nepoznat ni zapostavljen. Svako njegovo mišljenje ili puka dosjetka koju bi »izvalio« odmah bi naišli na dašak simpatije i suglasja što bi ih uzdizao do nebeskih visina. Stvari su ga služile pokorno i blago. Ne sjećam se da mu je ikad puklo puce na košulji ili da mu se neki papir zlobno sakrio od oćiju, ili da mu se, uslijed njegove živahnosti i brzine, zaglavila neka podmukla ladica. Kad jednoga dana, smijući se nevjerovatnim smijehom Sreće i njezina Kola, od nekog španjolskog crkovnjava bijaše kupio srećku, Sreća mu,

lepršava i nasmiješena nad svojim Kolom, u hipu pritr-
či donijevši mu četiristo tisuća peseta. A oblaci nebeski,
bremeniti i tromi, ako bi spazili Jacinta bez kišobrana,
s poštovanjem bi zaustavljali svoje vode sve dok ovaj ne
bi prošao... Ah! Jantar i komorač gospođe D. Angeline
od njegove su sudbine pobjedonosno i zauvijek otjerali
»zlu sreću«! Predraga baka (pretila i bradata kad sam je
upoznao) običavaše citirati božićni sonet suca prizivnog
suda Nunesa Velha, što sadržavaše veoma poučan stih:

Znajte, o gospo, da Život je rjeka...

Jer onom tko bi se spustio njome u barci od cedro-
vine, dobro natkrivenoj i obloženoj jastucima, s voćem
i pjenušcem što se hladi u ledu, anđelom što upravlja
kormilom i drugim anđelima što vuku teglo, ljetna, bla-
ga, prozračna rijeka, skladno prostrta mekim i kristalno-
bijelim pješčanikom, između mirisnih drvoreda i sretnih
sela, ne bi podarila više sigurnosti i slatkoće no što ga
Život bijaše podario mom prijatelju Jacintu.

Zbog toga smo ga i zvali »Kraljevićem Velike Sreće«!

Jacinto i ja, Zé Fernandes, obojica se sretosmo i zdru-
žismo u Parizu, u školama Latinske četvrti – u koje me
posla moj dobri tetak Afonso Fernandes Lorena de No-
ronha e Sande, kada me oni pokvarenjaci odstraniše sa
Sveučilišta jer jednog popodneva, za procesije na Sofiji-
no, smrskah gnusno lice dr. Paisa Pite.

U to vrijeme, Jacinto začu jednu Ideju... Taj, dakle,
Kraljević začu Ideju prema kojoj je »čovjek nadmoćno
sretan tek kad je nadmoćno uljuđen«. Pod uljuđenim čov-
jekom moj drug poimaše onog koji, snažeći svoju misa-

onu snagu svim mogućim pojmovima usvojenima od Aristotela naovamo i uvišestručujući tjelesnu moć svojih organa svim mogućim napravama izumljenima od Teramenesa (tvorca kotača) naovamo, postaje veličanstvenim Adamom, gotovo svemogućim, gotovo sveznajućim, pa, prema tome, i sposobnim da u nekom društvu, a u granicama Napretka (takva kakva su ga poimali naraštaji iz 1875) sabere sve naslade i sve prednosti što potječu iz Znanja i Moći... Tako je, eto, bar Jacinto običavao bogato oblikovati svoju Ideju kad bismo razgovarali o ljudskim ciljevima i sudbinama ispijajući prašnjave *bocks* ispod tende filozofskih pivnica na bulevaru Saint-Michel.

Ova Jacintova zamisao dojmila se naših drugova iz kružoka koji, budući da se u intelektualnom životu pojavio u razdoblju od 1866. do 1875, između bitke kod Sadove i bitke kod Sedana, i budući da neprestance slušahu izjave stručnjaka i filozofa o tome kako u Sadovi¹² pobijedi Udarna Igla a u Sedanu¹³ Školski Učo, bijahu uvelike spremni povjerovati kako se sreća pojedinaca, baš kao i narodā, ostvaruje neograničenim razvojem Mehanike i Učenosti. Da bi Jacintovoj teoriji olakšao optjecaj i izoštrio sjaj, jedan od tih momaka, naš domišljati Jorge Carlande, bijaše ju sveo na algebarsko obličje:

$$\textit{Najviša znanost} \times \textit{Najviša moć} = \textit{Najviša sreća}$$

¹² Kod Sadove (u Češkoj) vodila se 3. srpnja 1866. odlučujuća bitka između austrijske i (bolje, odnosno modernije naoružane) pruske vojske u kojoj su Austrijanci pretrpjeli teški poraz.

¹³ Kod Sedana (sjeveroistočna Francuska) Nijemci su 1. rujna 1870. porazili francusku vojsku, pri čemu je zarobljen i Napoleon III.

Danima i danima, od Odeona do Sorbone, pozitivistička mladost hvaljaše Metafizičku Jednadžbu Jacintovu.

Za Jacinta, međutim, sama njegova zamisao ne bijaše naprosto metafizička, izbačena otmjenom nasladom kojom bi se izvršila volja čisto mislenog razuma. Baš naprotiv, predstavljala ona pravilo, pravilo u cijelosti zbiljsko i korisno, određujući ponašanje, mijenjajući život. Već u to vrijeme, sukladno njezinu propisu, opskrbi se on *Malom općom enciklopedijom* u sedamdeset i pet svezaka, postavivši na krovu kuće br. 202, u ostakljenu vidikovcu, teleskop. Upravo s tim teleskopom, jedne mekušno i učmalo tople kolovoške noći, učini mi Jacinto svoju zamisao opipljivom. Na dalekom nebu sijevahu mlitave munje. Avenijom Elizejskih poljana fijakeri se kotrljahu u svježinu Gaja, tromi, otvoreni, umorni, načičkani svijetlim haljinama.

Evo ti dakle, Zé Fernandesu, – započe Jacinto, oslo-njen o prozor vidikovca – ispravno dokazane teorije koja me vodi. Ovim ovdje očima što ih dobismo od Majke Prirode, okretnim i zdravim, mi možemo, ondje s druge strane Avenije, na onoj trgovini, razabrati tek rasvijetljen izlog. I ništa više! No ako ja svojim očima dodam dva prosta stakla dvogleda koji služi za promatranje utrka, kroz staklo razaznajem pršute, sireve, posude s hladetinom i kutije sa suhim šljivama. Zaključujem, prema tome, da je riječ o trgovini. Stekoh dakle predodžbu. U odnosu na te, koji prostim očima vidiš tek sjaj izloga, stvarno sam u prednosti. Ako bih ja sada, umjesto ovih prostih stakala, upotrijebio stakla svog teleskopa, znanstvenije građe, mogao bih ondje, na planetu Marsu, razabrati mora, snjegove, kanale, usjek zaljevā, sav

zemljopis nebeskog tijela što kruži tisuće milja udaljen od Elizejskih poljana. To je onda druga predodžba, predodžba koja ulijeva strahopoštovanje! Ovdje imaš dakle primitivno oko, oko Prirode, što ga Civilizacija uzdiže do najviše vidjelačke snage. Odsad sam, prema tome, što se oka tiče, ja, uljuđen čovjek, sretniji od neuljuđenog, budući da otkrivam stvarnosti Svemira koje on i ne sluti i kojih je lišen. Primijeni ovaj dokaz na sve organe i shvatit ćeš moje načelo. Što se pak tiče razuma i sreće koja se iz njega neumornim zgrtanjem pojmova crpi, molim te samo da usporediš Renana i Grila... Jasno je dakle da se u najvećoj mogućoj mjeri moramo okružiti Civilizacijom kako bismo u najvećoj mogućoj mjeri uživali prednost života. Slažeš li se sada, Zé Fernandesu?

Nije mi se činilo nepobitno izvjesnim da bi Renan bio sretniji od Grila, niti sam shvaćao kakva se to duhovna ili vremenita prednost ubire razaznajući kroz svemir mrlje na nekoj zvijezdi ili pršute u izlogu preko puta Avenije Elizejskih poljana. No složih se, jer sam dobar i jer nikad neću iseliti duh iz pojma u kojem on nalazi sigurnost, stegu i razlog odrještosti. Otkopčah prsluk, mahnuvši u pravcu kavane i svjetiljaka:

– Idemo dakle, u najvećoj mogućoj mjeri ispijati *brandy* sa sodom i ledom!

Kao posljedica posve prirodna zaključka, pojam Civilizacije za Jacinta bijaše isto što i slika Grada, golema Grada sa svim njegovim raznolikim organima što uspješno obavljaju svoju službu. Ni ovaj moj više nego uljuđeni prijatelj ne shvaćашe kako bi daleko od robnih kuća što ih opslužuju tri tisuće trgovaca; i od tržnica na koje se slijevaju voćnjaci i plodne močvarne ravnice s ušća rijeka čak trideset pokrajina; i od banaka u kojima zveči svjetsko

zlato; i od tvornica što pohlepno dime i pohlepno izmišljaju nove proizvode; i od prekrvanih knjižnica čije police pucaju uslijed stoljećima gomilanih papirušina; i od kilometarskih ulica ispresijecanih odozdo i odozgo, od telegrafskih žica, od telefonskih žica, od plinskih cijevi, od kanalizacijskih cijevi; i od zaglušne povorke omnibusa, tramvaja, kočija, bicikala, obalnih brodica, raskošnih konjskih zaprega; i od dva milijuna uzvrpoljene čeljadi što zadahtana vrvi, pod policijskom paskom, u mučnoj potrazi za kruhom ili hineći užitak – čovjek devetnaestog stoljeća mogao potpuno uživati slast života!

Kad bi Jacinto, u svojoj sobi kuće br. 202, s balkoni- ma što gledaju na jorgovane, razvijao preda mno- m o ve slike, svaki bi ga put obu- z eo neobičan zanos. Kakve li ve- ličanstvene tvorevine, Grada! Tek kroz nju, tek kroz nju, o Zé Fernandesu, čovjek može ponosno proslaviti svoju dušu!...

– O moj Jacinto!, a vjera? Ne dokazuje li se duša vje- rom?

On slijegaše ramenima. Vjera! Vjera je raskošna razvi- jenost prvobitnog nagona, zajedničkog svim divljacima, a to je strah. Pas što liže ruku gospodara, od kojeg mu dolazi kost ili bič, već sam po sebi predstavlja grubu sli- ku pobožnjaka, svjesnog pobožnjaka, u molitvi prostrta pred Bogom koji nagrađuje nebom ili paklom!... Ali te- lefon! Ali Fonograf!

– Eno ti primjerice Fonografa!... Samo mi Fonograf, o Zé Fernandesu, omogućuje da istinski osjetim svoju nadmoć mislećeg bića, dijeleći me od životinje. Vjeruj mi, nema do Grada, Zé Fernandesu!, nema do grada!

Osim toga (znao bi dodati) samo Grad mu davaše osjećaj ljudske solidarnosti, tako neophodne životu kao

što je neophodna toplina. Promatrajući sa svog broja 202 prašumu okolnih pariških kuća, u kojoj dva milijuna bića dašču radeći na djelu Civilizacije (kako bi se u Prirodi održala vladavina Jacintovih!), osjećao bi spokoj i ugodu usporedivu tek s onom što je osjeti putnik koji se, prošavši kroz pustinju, uspravi na svojoj devi razabirući dugu povorku karavane u pokretu, s mnoštvom svjetiljaka i oružja...

Ja bih, tada, ganut, promrmljao:

– Sto mu gromova!

Na selu bi, naprotiv, uslijed nesvjesnosti i bešćutnosti Prirode, drhtio u strahu od vlastite krhkosti i samoće. Nalazio bi se ondje poput kakva izgubljenika u neprijateljski raspoloženu svijetu. Nijedan grm kupina ne bi uvukao svoje trnje kako bi Jacinto mogao proći, a ako bi zacvilio od gladi, nijedno stablo, ma kako rodno bilo, ne bi mu pružilo svoj plod na samilosnom vršku neke grane. Povrh toga, u Prirodi bi sve njegove izvrsne sposobnosti doživjele iznenadno i ponižavajuće obezvredjenje. Što među biljkama ili životinjama znači biti Genije ili Svetac? Žitna polja ne razumiju *Georgike*, a da vuk iz Agubia ne bi proždrio sv. Franju Asiškog koji mu sa smiješkom pružaše ruke zovući ga »moj brate vuče«, bijaše potrebna i tjeskobna Božja pomoć, i izvrtnje svih prirodnih zakona, i silovito čudo. Sva razumnost u poljima postaje jalova, preostaje samo divljaštvo. U tom divljem Biljnom i Životinjskom carstvu jedine dvije preživjele životne funkcije jesu hranidbena i rasplodna. Osamljena, besposlena, između njuški i korijenja što ga ove ne prestaju isisavati i pasti, gušeći se u vrućem dahu sveopće oplodnje, njegova se bijedna duša mreškala, svodeći se na mrvicu nekadašnje duše, na duhovnu iskricu što, kao

mrtva, svjetluca nad česticom materije, a unutar te materije izbijaju dva ohola i britka nagona – nagon za žderanjem i nagon za rasplodivanjem. Poslije tjedan dana provedenih na selu, od svega njegova bića preostao bi tek želudac i ispod njega falus! A duša? Nestala u životinji. I osjetio bi potrebu za trčanjem, za povratkom u Grad, za uranjanjem u pročišćujuće vode Civilizacije kako bi u njima ostavio biljnu koru i pojavio se nanovo očovječen, nanovo produhovljen i jacintski!

Ove profinjene metafore mog prijatelja izražavahu stvarne osjećaje, čijim sam ja svjedokom, osjećaje koji bijahu moja velika rasonoda tijekom naše jedine šetnje u prirodu, u preljublenu i predruželjubivu šumu Montmorency. O lakrdijaških li slasti! Jacinto u Prirodi! Čim bi se udaljio od drvenih podova, od makadama, bilo koje tlo što bi ga gazile njegove noge ispunjaše ga nepovjerenjem i strahom. Činilo mu se da sva trava, ma kako spržena bila, odiše smrtonosnom vlagom. Plašio se da će ga iz svake grude zemlje, iz sjene svakog kamena napasti štipavci, zmije ljutice, puzava i ljepljiva obličja. U tišini šume osjećao bi turobnu nenapučenost Svemira. Nije podnosio prisnost granja što bi mu okrznulo rukav ili lice. Preskočiti živicu za nj bijaše ponižavajući čin koji ga vraćaše u stanje prvobitnog majmuna. Sve cvijeće koje već ne bi zatekao u vrtovima, pripitomljeno dugim stoljećima ukrasna služnja, uznemirivaše ga zbog tobožnje otrovnosti. Pelivanski je sjetnim držao izvjesne postupke i obličja neživog Bića: živahnu i bezrazložnu žurbu potocića, ćelavost litica, svu iskrivljenost drveća, kao i njegovo glupo i svečano gundanje.

Poslije jednog sata provedenog u onoj čestitoj šumi Montmorency, moj se jadni prijatelj gušio, ustrašen, već

kušajući ono tromo opadanje i nestajanje duše koje ga izjednačavaše s drugim životinjama. Razvedrio se tek kad osjetismo pločnik i plin Pariza, no naša se pobjeda gotovo rastriješći o gromoglasan omnibus načičkan građanima. Naredi da se spustimo niz Bulevare, kako bi, u svojoj njegovoj velikoj druževnosti, raspršio ono otjelovljenje u kojem mu se glava pričinjaše oteščalom i praznom poput glave goveda. I zatraži da ga pratim do varijetea kako bi, s pripjevima pjesme »Femme à Papa«, stresao sa sebe dosadan žamor koji mu ostade od kosova što pjevahu u krošnjama visokih jablana.

Ovaj divni Jacinto bijaše tada napunio dvadeset i tri godine sloveći kao ponosit momak koji je iznova utjelovio snagu starih seljačkih Jacinta. Samo nosom, zašiljenim, s nosnicama gotovo prozirnim, nespokojne pokretljivosti, koje kao da njuše parfeme, bijaše on dinikom slasti devetnaestog stoljeća. Kao u gruba stara vremena, kosa mu još uvijek bijaše rudlava i gotovo runolika, a keltski brk spuštaše se u svilenim dlakama što ih moraše podrezivati i kovrčati. Sva njegova odjeća, debele kravate od tamnog satena, s bisernom kopčom, rukavice od bijelog tapira i lak za čizme stizahu iz Londona u kutijama od cedrovine, a u zapučku bi uvijek nosio cvijet, ne prirodni, već izrađen vještim rukama njegove cvječarice. Bijaše to cvijet sastavljen od latica različitog cvijeća: karanfila, gorske ruže, orhideje ili tulipana, privezanog o istu stabljiku, među tanke listove komorača.

Jednog sivog i jezovitog kišnog jutra, u veljači 1880, dobih pismo od svog dobrog ujaka Afonsa Fernandesa. U njemu mi on, nakon što se najadikovao zbog svojih sedamdeset godina, hemoroidnih nevolja i otežana upravljanja imanjem »koje je tražilo mlađeg muškarca, na čvr-

šćim nogama«, naređivaše neka se vratim našoj kući u Guiães, na rijeci Douro. Oslonjen o razbijeni mramor ognjišta, gdje dan ranije moja Nini ostavi prslučić zamotan u »Jornal dos Debates«, oštro prekorih ujaka koji tako u pupoljku sreza cvijet moje Juridičke Učenosti, još i prije no što se ovaj uspje rastvoriti, da bi potom u prispisu dodao: »Vrijeme je ovdje lijepo, upravo ružičasto, što se kaže, i tvoja ti tetka, motajući se kuhinjom, šalje mnogo pozdrava. Danas je, naime, trideset i šest godina kako se oženismo, zbog čega je kod nas na večeri i župnik Quintais, pa je htjela napraviti kolač od pržena kruha i lješnjaka.«

Bacivši cjepanicu na ognjište, pomislih kako mora da je fin kolač tetke Vicêncie. Koliko već godina nisam probao ni njega, ni pečeni odojak, ni rižu iz naše krušne peći! Po ovako lijepom vremenu već su se i mimoze iz našeg dvorišta iskrivile podno svojih velikih žutih grozdova. Tračak modrog neba, od one modrine kakva se može vidjeti samo u Guiãesu, jer druga tako sjajna i meka ne postoji, uđe u sobu, osvijetlivši na izlizanoj bijedi tepiha tratine, potočiće, tratinčice i cvjetove djeteline, od čega mi se orosiše oči. A između prozorskih zastora od svilena platna prostruji nježan, snažan i mirisan, gorski i zimzelen povjetarac.

Zviždeći neki srce drapateljni *fado*¹⁴ ispod postelje izvadih stari kovčeg, a potom između hlača i čarapa pomno položih *Raspravu o građanskom pravu* kako bih u seoskoj dokolici, ležeći podno bukve, napokon izučio zakone što ravnaju ljudima. Potom, još istog popodneva,

¹⁴ Starogradska lisabonska popijevka, danas jedan od najprepoznatljivijih kulturoloških simbola Portugala.

Jacintu navijestih svoj odlazak u Guiães. Moj drug ustuknu uz prigušen jecaj čuđenja i sućuti:

– U Guiães!... Kakav užas pobogu, o Zé Fernandesu!

I čitav taj tjedan brižljivo me prisjećáše pogodnosti kojima bih se trebao opskrbiti kako bih u divljoj pustoši, tako daleko od Grada, mogao sačuvati mrvicu duše u mrvici tijela. »Ponesi naslonjač! Ponesi *Opću enciklopediju!* Ponesi kutije sa šparogama!...«

No otkako me tako iščupaše iz grada, za moga Jacinta ja bijah iskorijenjen grm koji neće preživjeti. Tuga s kojom me pratio do vlaka izvrsno bi odgovarala mojemu sprovodu. Pa kad za mnom tako ozbiljno i nadmoćno zatvori vrata kao što se zatvara grobnica, ja gotovo zajecah, rastuživši se nad – samim sobom.

Stigoh u Guiães. Na mimozama u našem dvorištu još uvijek su se mogli vidjeti cvjetovi. S užitkom pojedoh kolač od pržena kruha i lješnjaka što ga napravi tetka Vicência. S cokulama na nogama prisustvovah berbi kukuruza. I tako od žetve do sjetve, pržeći se na suncu gumaná, loveći jarebice u mrazom posutim šikarama, kalajući svježú lubenicu u proštenjarskoj prašini, sudjelujući u kestenjadama, provodeći večeri na sijelima uz svijeću, paleći svetoivanjske krijesove, ukrašavajući božićne jaslíce, prođe mi ondje slatkih sedam godina, toliko ispunjenih svagdašnjim dužnostima da nikada ne dospjeh otvoriti *Raspravu o građanskom pravu* i toliko običnih da se od svih dogodovština sjećam jedino kako je uoči sv. Nikole župnik pao s konja na vratima Brása das Cortes. Od Jacinta tek rijetko dobih pokoje pismo od nekoliko u strci Civilizacije načrčkanih redaka. Potom, jednog vrućeg rujna, nakon naporene berbe grožđa, moj dobri tetak Afonso Fernandes umrije. Umrije tako spokojno,

Bogu budi hvala na toj milosti, kako utihne ptica nakon pjevanjem i letenjem ispunjena dana. Ostadoh u selu do kraja korote. Moje kumče Joaninha udade se o kolinju. Na našem se krovu odvijahu radovi. Vratih se u Pariz.

II.

Bijaše opet veljača, jezovito i sivo kasno popodne, kada se spustih Elizejskim poljanama u potrazi za kućom br. 202. Preda mnogom, lagano pogrbljen, koracaše čovjek koji, od bliještećih čizama do svinuta oboda šesira odakle se razbježali uvojni kovrčave kose, odisaše otmjenošću i prisnim prijateljevanjima s prvorazrednim stvarima. U rukama, prekrizanima na leđima, na koje bijahu navučene rukavice od bijelog tapira, držaše debeli štap s kristalnom drškicom. Tek kad se bijaše pojavio na ulaznim vratima broja 202, prepoznah šiljati nos i glatke, svilene dlake brka.

– Ej Jacinto!

– Ej Zé Fernandesu!

Zagrljaj što nas ispreplete bijaše tako snažan da mi se šušir otkotrlja u blato. I obojica, uzbuđeni, prekoračivši prag ulaznih vrata, promrmljamo:

– Prošlo je sedam godina!...

– Prošlo je sedam godina!...

No u vrtu kuće br. 202 tijekom tih sedam godina nije se promijenilo ništa. Još uvijek se između dvaju dobro uređenih drvoreda isticala u krug zasađena trava, ravniya i čišća od vune nekog tepiha. U sredini korintska vaza čekaše travanj da bi zasjala s tulipanima u društvu, a potom lipanj kako bi se načičkala ivančicama. A pored ostakljenih stuba na ulazu dvije mršave kamene boginje

iz vremena »D. Galijuna« pridržavahu stare svjetiljke u obliku tamnih kugli u kojima je već pištao plin.

Ali unutra, u peristilu, odmah me iznenadilo dizalo koje Jacinto bijaše postavio usprkos tome što br. 202 ima samo dva kata povezanih tako blagim stubištem da se nikad nije ogriješilo o astmu gospođe D. Angeline. Prostrano, nastrojeno tepisima, tijekom onog putovanja od sedam sekundi nuđahu ono brojne udobnosti: ležaljku, medvjedju kožu, plan grada Pariza, rešetkaste police s cigarama i knjigama. U predsoblju, gdje smo se iskrcali, zatekoh ugodnu i mlačnu temperaturu svibanjskog popodneva u Guiãesu. Sluga, koji više pozornosti obraćaše toplomjeru negoli kormilar kompasu, spretno podešavaše zlatna vratašca kalorifera. A kadionice među palmama, kao na nekoj svetoj terasi Benaresa¹⁵, raspršivahu paru, ispunjavajući miomirisom onaj blagi i prečisti zrak i zdravo ga vlažeći.

Promrsih u dubinama svoga preneraženog bića:

– Eto što ti je civilizacija!

Jacinto odgurnu jedna vrata i mi prodrijesmo u neku raskošnu i polumračnu prostoriju u kojoj, spotaknuvši se o čudovišnu gomilu novih knjiga, prepoznah Knjižnicu. Moj prijatelj prstom lagano dotače zid i snop električne svjetlosti, bliješteći između stropnih ukrasa, rasvijetli ogromne police, sve od ebanovine. Na njima bijaše odloženo više od trideset tisuća bijelo, grimizno i crno ukoričenih knjiga sa zlatnim ukrasima, ukočenih u svojoj raskoši i autoritativnosti, poput crkvenih naučitelja na nekom koncilu.

Ne mogoh suspregnuti divljenje:

¹⁵ Benares (Banares, Varanasi), jedan od sedam svetih gradova Indije, prastaro je hodočastište u koje jednako hodočaste pripadnici svih indijskih vjera i sekti.

– O Jacinto! Kakav polog!

– Valja čitati, valja čitati...

Opazih tada da moj prijatelj bijaše smršavio, da mu se nos još više zašiljio između dviju veoma dubokih bora, onakvih kakve obično ima umorni komičar. Uvojci njegove runolike kose prorijediše se na čelu koje izgubi negdašnju vedrinu dobro ulaštena mramora. Sada više nije kovrčao mršavi brk što se spuštaše u zamišljenim dlakama. Zapazih i to da je pogrbljen.

Jacinto podiže jednu od tapiserija. Nađosmo se u njegovoj radnoj sobi i ja se uznemirih. Na debelim tamnim tepisima naši koraci umah izgubiše čujnost djelujući nestvarno. Damask na zidovima, počivaljke i pokućstvo bijahu zeleni, štoviše tamnozeleni poput lovorova lista. Zelena svila ovijaše električna svjetlila raspršena svjetiljkama tako niskim da podsjećahu na zvijezde što se sunovraćuju na stolove, gubeći snagu i umirući. Tek jedna sjaše, naga i prozirna, na vrhu četverokutna stalka s policama, tanka i samotna poput kule u nekoj ravnici. Njezina svjetlost doimaše se poput kakva sjetna svjetionika. Zeleno lakiran zaklon, travnato zelenosvjež, zaklanjaše kamin od mramora zelena poput zelenila mračnog mora. U kaminu upravo zamiraše žeravica nekog mirisnog drva. A između svih tih zelenila, povrh podnožjā i postoljā, svjetlucaše čitava jedna raskošna Mehanika, uređaji, oštrice, točkovi, cijevi, zupčanici, koplja, kovinske hladnoće i krutosti...

Jacinto, međutim, udaraše o jastuke počivaljke u koju se ukopao pokazujući takav umor kakav u njega još nisam poznavao.

– Ovamo, Zé Fernandesu, ovamo! Moramo iznova zblížiti ove naše sedam godina tako razdvojene živote!... Sedam godina u Guiãesu! Ma što si samo radio?

– A čime se ti, Jacinto, baviš?

Moj prijatelj lagano slegnu ramenima. – Živjeh – ozbiljno ispunjavah sve svoje obveze, tvarne i duhovne...

– Bože sveti... Koliko si samo civilizacije nagomilao, Jacinto! Kućni broj 202 sav trepće!

On uokolo prosu pogled iz kojeg više ne zaiskri stara živahnost:

– Pa, postoje stanovite udobnosti... No mnogo toga nedostaje! Čovječanstvo je još uvijek slabo opremljeno, Zé Fernandesu... A život i dalje pruža otpor.

Odjednom u kutu zazvoni telefon. Pa dok moj prijatelj, nagnut nad slušalicom, nestrpljivo mrmljaše »Halo!, Halo!«, ja na njegovu golemom radnom stolu znatiželjno istraživah neobičnu i sitnu legiju niklovanih, čeličnih, bakrenih i željeznih napravnica s oštricama, karikama, kliještima, kukama i zubima, od kojih sve bijahu dojmljive i nepoznatih namjena. Uzeh jednu kojom pokušah rukovati – i odmah me neki zloban vršak ubode u prst. U taj tren iz drugog kuta izbi ubrzan, gotovo tjeskoban tik-tik-tik. Jacinto priskoči, s licem prislonjenim o telefon:

– Pogledaj ondje telegraf!... Uz počivaljku. Papirnatu vrpču koja sad vjerojatno izlazi van.

I doista, ispod na stupu postavljena staklenog zvona, u kojem se nalazila spretna i marljiva naprava, na tepih se, poput trakavice, cijedila duga papirnata vrpča s tiskanim slovima koju ja, čovjek iz planina, zadivljen uhvatih. Redak iscrtnan plavom bojom obavještavaše mog prijatelja Jacinta da je ruska fregata »Azoff« ušla u Marseille zbog kvara.

On već bijaše ostavio telefon. Zabrinut, upitah je li ga izravno oštetio taj kvar »Azoffa«.

– Kvar »Azoffa«?... Mene?... Ne! To je samo vijest.

Pogledavši potom na golemi sat koji u dnu Knjižnice pokazivaše vrijeme u svim glavnim gradovima i kretanje svih planeta, reče:

– Moram napisati jedno pismo, šest redaka... Ti ćeš, Zé Fernandesu, pričekati, zar ne? Imaš ondje sinočnje pariške i jutrošnje londonske novine. Ilustrirani časopisi nalaze se u onoj kožnatoj okovanoj aktovki.

No meni bijaše draže praviti imovnik radne sobe koja mojoj gorštačkoj neupućenosti pružaše sve slasti inicijacije. Uz Jacintov stolac spuštahu se debele akustične cijevi kroz koje on zacijelo ispuhivaše svoje zapovijedi za kućni broj 202. Od nogu stola, nabrekli i meki gajtani, vijugajući tepihom, poput preplašenih zmija ustrčali se u zakutke sjene. Na jednom stoliću, zrcaleći se u svom laku kao u vodi bunara, nalazio se pisaći stroj, a ispred njega golem kalkulator, s redovima rupa iz kojih, u iščekivanju, vrebahu kruti i željezni brojevi. Potom se zaustavih ispred stalka s policama koji me zabrinu, onako samotani, poput kule u nekoj ravnici, sa svojim visokim svjetionikom. Jedna njegova strana bijaše prepuna rječnika, druga udžbenika, treća atlasa, a četvrta, posljednja, turističkih vodiča među kojima, otvorivši jedan list, našдох plan grada Samarkanda¹⁶. Kakva gromadna kula podataka! Na policama ugledah naprave kojima se uvelike začudih i čije svrhe ne mogoh dokučiti: jednu što bijaše sastavljena od želatinskih folija s kojih već, napola isisani, gotovo izbljedješe redci pisma, ljubavnog možda; drugu koja nad jadnu broširanu knjigu uzdizaše pogubni nož, kao da će je osakatiti; drugu opet što primicaše usnik trube, razjapljen kako bi propustio glasove nevidljivog.

¹⁶ Grad u Uzbekistanu.

Priljubljene uz vratnice, nadovezujući se na zidne ukrase, svjetlucahu žice, bježeći kroz strop u svemirski prostor. I sve su uranjale u snagu svemira, i sve su prenosile snagu svemira. Sva Priroda se pokorno stavila u službu mog prijatelja, postavši i sama jedan od njegovih slugu.

Jacinto nestrpljivo uzviknu:

– Ah ove električne muke! Kakva gnjavaža!

Bijesno zgužva započeto pismo – a ja, odahnuvši, umakoh u Knjižnicu. Kakvo veličanstveno spremište proizvoda Umovanja i Mašte! Ondje počivaše više od trideset tisuća knjiga i sve one bijahu nedvojbeno značajne za ljudsku kulturu. Odmah pri ulazu, na zelenom, zlatnom bojom ispisanom hrptu, spazih ime Adama Smitha. Bijaše to, dakle, područje ekonomista. Pođoh dalje obišavši, preneražen, osam metara političke ekonomije. Potom mi zapeše za oko filozofi i njihovi tumači, koji prekriše čitav jedan zid, od predsokratovskih do neopesimističkih škola. Na onim se daskama bijaše nagomilalo više od dvije tisuće posve oprečnih sustava. Po koricama se mogao razabrati filozofski nauk: dolje tvrdi, u crnu kožu ukoričeni Hobbes; gore u čistoj i bijeloj jarećoj kožici bliješteći Platon. Dalje počinjahu opće povijesti. No bijaše tu i beskrajna gomila broširanih knjiga koje mirisahu po novoj boji i novim dokumentima, uspinjući se stalkom za police poput svježe naplavljene zemlje što prekriva stoljetnu riječnu klisuru. Zaobidoh to brdo, uronih u odio prirodnih znanosti, putujući, sve ustrašeniji, od orografije do paleontologije, od morfologije do kristalografije. Taj stalak za police završavaše pored prozora koji gledaše na Elizejske poljane. Rastvorih baršunaste zavjese otkrivši odostrag još jednu jedinstvenu hrpu knjiga, sve s područja povijesti religije i religijske

egzegeze, što se gorovito uspinjahu do posljednjih stakala, sprečavajući da i za najvedrijih jutara onamo prodre zrak i svjetlo Gospodnje.

No potom, u svijetloj jarećoj koži, zasja ljupka policca pjesnikā. Kao odmorište za duh zamoren svim onim praktičnim znanjem, Jacinto ondje upriliči kutak s ležaljkom i stolom od limunova drveta, sjajnijim od najfinije cakline, pokrivenim cigarama, cigaretama s Istoka i tabakerama iz osamnaestog stoljeća. Na kovčegu od glatka drva još uvijek, zaboravljen, počivaše tanjur sa suhim japanskim marelicama. Ne odoljev iskušenju jastukā: gricnuh marelicu, otvorih jednu knjigu, pa pored sebe začuh neki čudan zuj, kao da je posrijedi kukac skladnih krila. Nasmiješih se pri pomisli da je možda riječ o pčelama što u onoj gromadi stihova u cvatu slažu svoj med, no kasnije mi postade jasno da dalek i uspavan zuj dolazi iz kovčega od mahagonija, tako skromna izgleda. Odmaknuh »Francuske novine« i spazih gajtan gdje izlazi iz neke rupice izdubene u kovčegu, završavajući u lijevku od slonovače. Znatiželjno prislonih lijevak o ovo moje smjelo uho, vično jednostavnosti planinskih šumova. I odmah neki veoma blag, ali i veoma odlučan glas, iskoristivši moju znatiželju kako bi me preplavio i prisvojio mi sposobnost rasuđivanja, lukavo promrmlja: »I tako, kroz raspored dijaboličnih kocaka, ja uspijevam provjeriti istinitost nadčarobnih prostora!...«

Vrisnuvši poskočih.

– O Jacinto, ovdje je neki čovjek! Ovdje je neki čovjek koji govori iz kutije!

Moj drug, naviknut na čuda, ni najmanje se ne uzbudi:

– To je *konferencofon*... Sličan je *teatrofonu*, samo što mu je primjena ograničena na škole i konferencije. Veoma je praktičan!... Što taj čovjek kaže, o Zé Fernandesu?

Ja još uvijek zabezeknuto promatrah kovčeg:

– Vrag bi ga znao! Dijabolične kocke, čarobni prostori, sve vrste užasa...

Iznutra osjetih nadmoćan smiješak Jacintov:

– A, to je pukovnik Dorchas... Predavanja iz pozitivne metafizike o četvrtoj dimenziji... Puke pretpostavke, gnjavaža! Slušaj, Zé Fernandesu, hoćeš li danas večerati sa mnom i s još nekim prijateljima?

– Ne, Jacinto, neću... Još uvijek sam u dronjcima što ih je skrojio seoski krojač!

I vratih se u radnu sobu kako bih drugu pokazao široku jaknu od debelog flanela i kravatu s grimiznim pjegicama u kojoj nedjeljom u Guiãesu posjećivah Gospodina. No Jacinto izjavi kako bi ova gorštačka jednostavnost mogla zanimati dvojicu umjetnika – njegovih uzvanika... Koga? Autora *Trostrukog srca*, feminističkog psihologa izvanredne oštroumnosti, veoma iskusnog i veoma traženog učitelja u osjećajnim znanostima; i Vorcana, mitskog slikara što se pred godinu dana eterično uteče rapsodijskoj simbolici opsade Troje, u širokoj kompoziciji naslovljenoj »Helena Razaračica«...

Počeshljah bradu:

– Ne, ne, Jacinto... Ja dolazim iz planinskog Guiãesa pa u svu ovu civilizaciju moram ulaziti polako i oprezno, inače ću se rasprsnuti. U jednom jedinom popodnevu električna struja, i *konferencofon*, i nadčarobni prostori, i feminist, i eteričnost, i razaralačka simbolika, to je ipak previše! Vratit ću se sutra.

Jacinto tromo savijaše pismo u koje bez sustezanja (kako to priliči našem pobratimstvu) stavi dvije bijele ljubičice iz buketića što mu je krasio grudi.

– Sutra prije ručka ti ćeš, Zé Fernandesu, fijakerom dovesti kofere i smjestiti se ovdje, na broju 202, u svojoj sobi. U hotelu samo doživljavaš neprilike, a i puno ti toga nedostaje. Ovdje imaš telefon, *teatrofon*, knjige...

Odmah, bez prenemaganja, prihvatih ponudu. Jacinto pak, prinijevši ustima akustičnu cijev, promrmlja:

– Grilo!

Iz damaskom prekrivena zida, koji se iznenadno i bešumno rastvori, izađe stari sluga (onaj crnac što bijaše prispio s »D. Galijunom«). Obradovah se što ga zatekoh tako snažna, još crnjeg, sjajnijeg i poštovanijeg u njegovoj nategnutoj kravati i bijelom prsluku sa zlatnim pucetima. I njemu bijaše drago što ponovno vidi »gospoña Fernandesu«. Pa kad sazna da ću se skrasiti u sobi djeda Jacinta, nasmija se bistrim smiješkom crnca, u koji bijaše uključen i njegov gospodar, zbog zadovoljstva da će ovaj naposljetku iznova biti okružen obitelji.

– Grilo – reče Jacinto – ovo pismo odnesi Madame d' Oriol...

Slušaj! Telefoniraj Trèveovima i reci im da su spiritisti slobodni tek u nedjelju... Slušaj! Prije večere, u sedamnaest sati, imam tuširanje mlačnom vodom. Masiranje je sa sljezovačom.

Stropoštavši se potom na ležaljku, uz usputno otegnuto i neodlučno zijevanje, nastavi:

– Isitna je, moj Zé Fernandesu, evo nas ovdje, u ovom starom Parizu, kao pred sedam godina...

No ja se ne micah od stola u želji da upotpunim započetu inicijaciju:

– O Jacinto, čemu služe sve ove naprvice? Jedna od tih besramnica već me ubola. Čini se da su zločeste... Jesu li barem korisne?

Jacinto mlitavo ocrta kretnju koja spomenute naprvice uzdignu do zvijezda. – Izuzetno su korisne, dragi moj, spasonosne dapače, toliko ti olakšavaju posao! Evo... – Pokaza. – Ova vadi stara pera, ona ubrzano broji stranice rukopisa; ona tamo opet poravnava ispravke... Ima još i drugih: za lijepljenje maraka, otiskivanje datuma, otapanje pečatnog voska, vezanje dokumenata...

– No – doda – prava su gnjavaža! S tim svojim oprugama i šiljcima katkad i ozlijede, rane... Već mi se dogodilo da moradoh baciti pisma jer ih umrljah krvavim otiscima prstiju. Pravo mučenje!

Budući da moj prijatelj iznova krišom pogleda na raskošni sat, ne htjedoh da zbog mene odgodi tješnje tušem i sljezovačom.

– Dobro Jacinto, sada sam te ponovno vidio, sretan sam ... Doviđenja, dakle, do sutra, zajedno s kovčezima!

– Dovraga, Zé Fernandesu, pričekaj časak!... Svratimo u blagovaonicu, možda se daš nagovoriti!

Kroz Knjižnicu stupismo u blagovaonicu koja me očara svojom vedrom i svježom raskoši. Bijelo lakirano drvo, sjajnije i mekše od satena, prekrivaše zidove, uokvirujući damastne medaljone boje zrele i zgnječene jagode. Ormari za posuđe, neupadljivo izrezbareni u obliku cvjetova i ukrašeni školjkama, blistahu premazani istim snježnim lakom. Damast boje jagode prekrivaše i bijele, veoma široke stolice, namijenjene tromosti tankočutnih pohlepa, onih intelektualnih.

– Živio moj kraljević! Da, da, Jacinto... Evo dakle veoma podnošljive blagovaonice, pravog odmarališta!

– Pa večeraj onda, čovječe!

No ja se već uznemirih primijetivši da svaki pribor za jelo obuhvaća šest vilica podmukla obličja. Još više se uzbudih kada mi Jacinto otkri da je jedna namijenjena kamenicama, druge opet ribi, mesu, povrću, siru! Istovremeno međutim, skromnošću koju bi pohvalio i Salomon, bijahu postavljene samo dvije čaše, za dva vina. Jedno bijaše ružičasti bordo u kristalnim vrčevima, a drugo pjenušac što se hladio u srebrnim vjedrima. Čitav se jedan kuhinjski ormar savi pod obilnom, gotovo zastrašujućom raskoši vodā: vodā zasićenih kisikom, ugljikom, fosfatom, vodā steriliziranih, slanih i inih, vodā u trbušastim bocama, s terapijskim traktatima otisnutima na naljepnicama.

– Presvetog mi imena Božjeg, Jacinto! Pa ti si, dakle, još uvijek onaj isti strastveni ispijač vodā, zar ne? *Vodenačina*, kako bi to rekao naš čileanski pjesnik, prevoditelj Klopstocka.

Svom onom gomilom boca zakrabuljenih u metal, Jacinto nato prolije neutješan pogled:

– Ne... To je zbog gradskih vodā, okuženih, načičkanih mikrobima... No još nisam sreo neku dobru vodu koja bi mi odgovarala, koja bi me zadovoljila... Čak patim od žeđi.

Tada zbilja zaželjeh upoznati večeru psihologa i simbolista – iscrtkanu crvenom bojom pored priborā za jelo, na pločicama od slonovače. Počinjaše dolično, klasičnim kamenicama iz Marennesa. Potom je slijedila juha od artičoke i ikra od šarana.

– Je li ukusno?

Jacinto ravnodušno slegnu ramenima:

– Da... Ja već dugo vremena uopće nemam teka...
Godinama već.

Iz drugog tanjura razabrah tek da sadrži piliće i jelen-
gljive. Potom će spomenuta gospoda uživati u jelenjem
filetu koji se pacao u bijelom vinu iz Jereza, sa želeom
od oraha. A za desert bit će naprosto naranče zaleđene
u eteru.

– U eteru, Jacinto?

Moj prijatelj oklijevaše, iscrtkavši prstima lelujanje
miomirisa što hlapi.

– To je novo... Čini se da eter razvija, izmamljuje
dušu voća...

Prignuh neuku glavu, promrmljavši duboko u sebi:

– Što ti je civilizacija!

Spuštajući se, šćućuren pod ogrtačem, Elizejskim po-
ljanama i promišljajući ovo simboličko jelo, razmatrah
neukost i zaglibljenu zaostalost svog Guiãesa gdje sto-
ljećima duša naranči ostaje nepoznata i neiskorištena
unutar sočnih krišaka, po svim onim voćnjacima što
zasjenjuju dolinu ispunjavajući je ugodnim mirisom, od
Roqueirinha do Sandozima! Sada ću međutim, Bogu
budi hvala, družeci se s tako temeljito upućenom oso-
bom kao što je Jacinto, zasigurno shvatiti sve vrsnoće i
sve moći Civilizacije.

I (što je još bolje po moju suosjećajnost!) promatrat
ću izuzetnost čovjeka koji će ideju Života, pojmeći je,
ujedno i ozbiljiti – kako bi preko nje i po njoj prigrlio
savršenu sreću.

Taj se dakle Jacinto uistinu proslavi kao Kraljević Ve-
like Sreće.